

merne, skønt det viser sig, at partiet kun får tre procent! Men hvordan skal man i det hele taget forudsige et valgresultat korrekt, når flere hundrede partier opstiller kandidater, nogle kun i enkelte kredse, så partisystemet er et forvirrende klude-tæppe lige op til valget?

Matt Henns bog er både oplysende og tankevækkende. Den kan ikke stå alene som en systematisk sammenfatning af emnet. Men den demonstrerer dels et grundigt kendskab til forholdene i England, dels en vilje til at gå i dybden i diskussionen om opinionsmålingerne, demokratiet og nutidssamfundet. Dermed har den også krav på en plads i faglitteraturen om dette emne.

Ole Borre
Institut for Statskundskab
Aarhus Universitet

John Degnbol-Martinussen og Poul Engberg-Pedersen, *Bistand. Udvikling eller afvikling. En analyse af internationalt bistandssamarbejde*, København: Mellemløkeligt Samvirke, 1999, 440 s., kr. 298,00.

Det er vel omkring ti år siden, at der sidst på dansk udkom en større bog om international bistand, så alene af den grund bør denne bog hilses velkommen. Det erklærede formål med bogen er at give et overblik over ændringerne i det internationale bistandssamarbejde efter afslutningen på den Kolde Krig, dvs. fokus i bogen ligger på bistanden i 1990'erne. Desuden er det formålet at give et indblik i de diskussioner, der udspiller sig omkring den nærmere indretning af international bistand og tillige at komme med forslag til forbedringer. Et hoved-

budskab i bogen er, at den internationale bistand i disse år er undergivet et politisk og økonomisk pres, som gør det særlig påtrængende at diskutere mulige ændringer og forbedringer.

Bogen er bygget systematisk op. I de første kapitler beskrives målsætninger, bagvedliggende interesser og strategier bag bistandssamarbejdet. Dernæst gennemgås en række faktuelle oplysninger om den samlede bistands omfang og opdeling i henholdsvis bilateralt og multilateralt formidlet bistand, og samspillet mellem de mange aktører, der er involveret i bistandsarbejdet, diskuteres. Herefter følger en diskussion af bistandsevaluering og bistandens virkninger i udviklingslandene, inden der afsluttes med en gennemgang af udvalgte problemer og udfordringer, som leder videre til diskussionen af mulige reformer af både organiseringen og finansieringen af den fremtidige bistand.

Forfatterne fremhæver selv seks gennemgående temaer eller udviklingstræk i deres fremstilling: Isoleringen af bistandspolitikken i donorlandene, udvidelsen af målene for bistandsarbejdet, statens rolle som hovedaktør er under pres, økonomisk globalisering marginaliserer bistanden, bistandsfilosofien erkender ikke magtforhold og konflikter og manglende erkendelse af forskellighed og mangfoldighed.

Der er på mange måder tale om en meget kompetent gennemgang af et særdeles omfattende problemkompleks. Den er tydeligt præget af forfatterens store viden om og mangeårige engagement i mest dansk, men også internationalt bistandsarbejde som konsulenter og beslutningstagere. Uden her at kunne yde bogens mange positive sider fuld retfærdighed vil jeg fremhæve bogens diskussion af udviklingsindsatsen inden for FN systemet

merne, skønt det viser sig, at partiet kun får tre procent! Men hvordan skal man i det hele taget forudsige et valgresultat korrekt, når flere hundrede partier opstiller kandidater, nogle kun i enkelte kredse, så partisystemet er et forvirrende klude-tæppe lige op til valget?

Matt Henns bog er både oplysende og tankevækkende. Den kan ikke stå alene som en systematisk sammenfatning af emnet. Men den demonstrerer dels et grundigt kendskab til forholdene i England, dels en vilje til at gå i dybden i diskussionen om opinionsmålingerne, demokratiet og nutidssamfundet. Dermed har den også krav på en plads i faglitteraturen om dette emne.

Ole Borre
Institut for Statskundskab
Aarhus Universitet

John Degnbol-Martinussen og Poul Engberg-Pedersen, *Bistand. Udvikling eller afvikling. En analyse af internationalt bistandssamarbejde*, København: Mellemløkeligt Samvirke, 1999, 440 s., kr. 298,00.

Det er vel omkring ti år siden, at der sidst på dansk udkom en større bog om international bistand, så alene af den grund bør denne bog hilses velkommen. Det erklærede formål med bogen er at give et overblik over ændringerne i det internationale bistandssamarbejde efter afslutningen på den Kolde Krig, dvs. fokus i bogen ligger på bistanden i 1990'erne. Desuden er det formålet at give et indblik i de diskussioner, der udspiller sig omkring den nærmere indretning af international bistand og tillige at komme med forslag til forbedringer. Et hoved-

budskab i bogen er, at den internationale bistand i disse år er undergivet et politisk og økonomisk pres, som gør det særlig påtrængende at diskutere mulige ændringer og forbedringer.

Bogen er bygget systematisk op. I de første kapitler beskrives målsætninger, bagvedliggende interesser og strategier bag bistandssamarbejdet. Dernæst gennemgås en række faktuelle oplysninger om den samlede bistands omfang og opdeling i henholdsvis bilateralt og multilateralt formidlet bistand, og samspillet mellem de mange aktører, der er involveret i bistandsarbejdet, diskuteres. Herefter følger en diskussion af bistandsevaluering og bistandens virkninger i udviklingslandene, inden der afsluttes med en gennemgang af udvalgte problemer og udfordringer, som leder videre til diskussionen af mulige reformer af både organiseringen og finansieringen af den fremtidige bistand.

Forfatterne fremhæver selv seks gennemgående temaer eller udviklingstræk i deres fremstilling: Isoleringen af bistandspolitikken i donorlandene, udvidelsen af målene for bistandsarbejdet, statens rolle som hovedaktør er under pres, økonomisk globalisering marginaliserer bistanden, bistandsfilosofien erkender ikke magtforhold og konflikter og manglende erkendelse af forskellighed og mangfoldighed.

Der er på mange måder tale om en meget kompetent gennemgang af et særdeles omfattende problemkompleks. Den er tydeligt præget af forfatterens store viden om og mangeårige engagement i mest dansk, men også internationalt bistandsarbejde som konsulenter og beslutningstagere. Uden her at kunne yde bogens mange positive sider fuld retfærdighed vil jeg fremhæve bogens diskussion af udviklingsindsatsen inden for FN systemet

som et nyt element i diskussionen; den nuancerede diskussion af vanskelighederne ved at måle eller blot vurdere bistandens virkninger; diskussionen af korrupsionens betydning, og omtalen af bistanden fra nogle af de store bilaterale donorer (Japan, USA, Frankrig).

Som det fremgår, dækker bogen meget bredt, og det i sig selv er på mange måder positivt og gør bogen velegnet til brug ved undervisning i bistandspolitiske emner. Jeg vil alligevel i det følgende fremhæve nogle problematiske sider ved bogen, som burde kunne ændres i en eventuel senere udgave.

Det første problem er, at bogen sin ambition til trods er så meget præget af en dansk - måske skandinavisk - vinkel, at den ikke helt lever op til intentionen om at være en analyse af internationalt bistandssamarbejde. Lad gå med, at mange af grundsynspunkterne er præget af forfatterens tætte tilhørsforhold til den danske bistandsverden, men eksempel materialet hentes så hyppigt i danske erfaringer, at der for ofte reelt bliver tale om en diskussion af dansk bistand. Eksempelvis vedrører næsten hele diskussionen om forskning og evaluering danske forhold, og i den tilknyttede diskussion introduceres læseren tillige ganske detaljeret til netop Danidas overvejelser over forskellige indikatorer for bistandsvirkninger. I samme nationale retning trækker den ganske hyppige omtale og diskussion af Martin Paldams bog om dansk bistand. Med andre ord gemmer der sig inden i bogen en aktuell debatbog om dansk bistandspolitik. Dette burde nok være annonceret tydeligere, og det trækker bogen lidt væk fra dens erklærede formål: at diskutere det internationale bistandssamarbejde.

En andet problem ved bogen ligger i den manglende opsamling af bistands-

politikens mulige negative sideeffekter. Der bliver ganske vist refereret til mange kritikpunkter, først og fremmest kritikken „fra højre“ for at bevirke en skævvridning af de makro-økonomiske aktiviteter. Den „radikale“ kritik af bistandens afhængighedsskabende virkninger omtales derimod kun punktvis. Det nævnes eksempelvis, at bistandsaktiviteterne kan skævvride den lokale lønstruktur, at de kan overbelaste den lokale administration, og at der er en fare for eksternt formynderi, men nogen samlet diskussion af de negative virkninger af bistanden bliver der ikke tale om.

Jeg savner også en nærmere stillingtagen til spørgsmålet om, hvad bistand egentlig er. Bogen refererer OECD's definition, som især vedrører finansierings-siden, men det fremgår også klart, at de faktiske aktiviteter, som omfattes af bistandsfinansieringen kan antage næsten alle tænkelige former, jævnfør også diskussionen omkring det voksende antal mål, som bistanden tænkes at opfylde. Når der i tillæg hertil tales om, at også FN systemets aktiviteter, herunder debatter og internationale forhandlinger, kan betragtes som bistand (p. 143), ja, så er der for mig at se intet mærkeligt ved, at det er så vanskeligt at efterspore de makroøkonomiske virkninger af de samlede tildelte bistandssummer!

Generelt præger det også store dele af bogen, at den trækker mere på debatten og dokumentationen inden for de officielle bistandssystemer, herunder OECD's udviklingskomite, end på den akademiske litteratur. Der er ganske vist mange værdifulde oplysninger at hente her, men det er eksempelvis en skam, at behandlingen af de store bilaterale donorer i så høj grad er baseret på officielle OECD rapporter, frem for på mere uafhængige kilder. Verdensbanken benyttes også meget ofte som

kilde til oplysninger, og det undrer, at bankens nyeste bistandsanalyse på den ene side fuldt berettiget udsættes for metodisk kritik, men samtidig bruges til at slå fast (p. 310), at bistand virker! Generelt kunne det have styrket bogens argumentation, hvis den i højere grad havde anvendt kilder, som var uafhængige af de officielle organisationer.

Det er prisværdigt, at bogen afsluttes med en diskussion af forskellige reformforslag, selv om den politiske gennemførlighed af eksempelvis forslaget om at skaffe bistandsmidler gennem international beskatning synes endog meget lille. Bogens eget slutforslag om en arbejdsdeling efter de komparative fordeles princip mellem forskellige donorer om forskellige typer af bistandsopgaver i forskellige typer af u-lande lyder som skrivebordskonstruktion ganske besnærende, men i praksis lidt skræmmende. Eksempelvis vil det være betænkeligt, om de små, men „gode“ donorer - måske med tillæg af EU - skulle tage sig af de lavindkomstlande, som huser 2-3 milliarder fattige mennesker (p. 404). Så ville det nok være bedre at søge at forandre de store bistandsaktørers kapaciteter i en positiv retning gennem det konkurrencepres, som trods alt også findes inden for bistandsverdenen. Frem for at advare Verdensbanken mod farerne ved at inddrage „blødere“ fagområder (pp. 191-192) og derved få et social-politisk fokus, burde det måske netop hilses velkomment, også selv om banken – som det formuleres – på andre områder „overhales“ af den private finans- og investeringskapital. Det er vel netop meningen med banken, at den ikke skal gøre det, som markedet selv kan ordne!

En sluttelig og beklagelig konstatering om bogen er, at den må være blevet til i en fart. Der er ganske enkelt uaccepta-

belt mange redigeringsmæssige sjustekfejl i den. Den værste er nok, at de mange og nyttige litteraturhenvisninger, som man støder på i teksten, alt for ofte slet ikke genfindes i litteraturlisten – eller der er forskellige angivelser i tekst og litteraturliste. Der kunne også være behov for en ekstra korrekturlæsning af flere tabeloverskrifter og appendiks.

Trods de ganske mange kritikpunkter er der ingen tvivl om, at bogen har mulighed for at løfte den danske debat om international bistand ganske betragteligt, og derfor skal den varmt anbefales. Men man bør nok forvente en ny og bedre redigeret udgave.

Jørgen Dige Pedersen
Institut for Statskundskab
Aarhus Universitet

Mehdi Mozaffari, *Fatwa. Violence og Discourtesy*, Århus: Aarhus University Press, 1998, 213 s., kr. 148,00.

14. februar 1999 var det ti år siden, at Ayatollah Khomeini udsendte sin opfordring til alle muslimer om at dræbe forfatteren til *De sataniske vers*, Salman Rushdie. Som det er bekendt for enhver, fik Khomeinis dødsdom en betydning, der langt overgås af det faktum, at Salman Rushdie lige siden har levet skjult og under britisk sikkerhedspolitis beskyttelse, samt at personer relateret til udgivelse af bogen har været udsat for attentater. Det gælder for eksempel den italienske oversætter Ettore Capriolo, der i 1991 blev alvorligt såret ved et attentat, og hans japanske kollega Hitoshi Igarashi, som blev myrdet samme år. I 1993 blev den norske udgiver William Nygaard udsat for et skudattentat, som den norske